

A nyomozás szabályozása, visszatekintés és perspektíva

Cséka Ervin büntető eljárásjogi tudományos munkásságában már évtizedekkel ezelőtt helyet kaptak a nyomozás törvényi szabályozásának kérdései, kezdeményező szerepet töltve be ezen jogintézmény fejlesztésében.

Cséka Ervin nyomozással foglalkozó első nagyobb terjedelmű tanulmányai az 1960-as évtized elején jelentek meg.¹ Ezidőtájt a büntetőjogi irodalomban fokozatosan olyan időszak kezdődött, amelyben a szerzők egyre erőteljesebben törekedtek arra, hogy az elmúlt évtized másolási gyakorlatával szemben újból hazai elképzelések alapján kezdeményezzék az eljárásjog fejlesztését.

A büntető eljárásjogi publikációk különösen intenzíven foglalkoztak a nyomozás kérdéseivel. 1957 és 1977 között csupán a Rendőrségi illetve a Belügyi szemlében több, mint 100 tanulmány tárgyalta a nyomozás és a bizonyítás jogi kérdéseit, tízes nagyságrendű a jogi folyóiratokban megjelent hasonló tárgyú közlemények száma.

Jelen időszakban a büntető eljárásjog reformja ismét napirendre került, és a nyomozás továbbfejlesztése az aktuális feladatok között kapott helyet.

Visszatekintés a jelenlegi nyomozás-struktúra kialakulására

A nyomozással kapcsolatos tudományos érdeklődésnek ezt a növekedését említésre méltó objektív körülmények indukálták.

Ekkor már mintegy évtizede volt hatályban a nyomozást teljesen újszerűen szabályozó 1951. III. tv., amely az előző törvényi szabályozással szemben a nyomozást a büntető eljárás első aktusának minősítette. A nyomozó hatóság köteleességévé tette, hogy az elkövető megállapításán, szökésének megakadályozásán túlmenően gondoskodjon a bizonyítási eszközök beszerzéséről és rögzítéséről [1951. III. tv. 91. § (1) bek.].

A nyomozásra vonatkozó új törvényi rendelkezést rövid időn belül lényegesen módosították. Az 1954. V. tv. a nyomozás elrendelésének új

¹ Cséka Ervin: A bizonyítás sajátosságai a nyomozásban. Magyar Jog, 1960. évi 2. szám, ugyanő: A büntető eljárásjogunk reformja és a nyomozási szak néhány elvi kérdése. Kriminalisztikai Tanulmányok, 1962. 1. szám.

feltételeként az "alapos gyanút" jelölte meg, és a nyomozás feladatait a tényállás felderítésében, a terhelt bűnösségének megállapításához szükséges bizonyítékok beszerzésében határozta meg. Érdemi biztosítékok helyett megkezdte a formális, írásbeli aktusokhoz kötött garanciarendszer kiépítését, hosszú időn keresztül ható káros szemléletet és gyakorlatot alakítva ki. [Pl.: nyomozás elrendelés és terheltkénti felelősségrevonás indokolt írásbeli határozattal, stb. (Bpn 21. és 40. §-ai.) A vádiratkészítést a nyomozó hatóság feladatává tette (137. §)]

A bürokratikus, látszatgaranciát előtérbe helyező jogalkotási politika az 1962:8. tvr-rel kodifikált újabb büntető eljárási kódexben továbbélt, egyes vonatkozásokban még erősödött is. Ezt bizonyítja a nyomozás tárgyának meghatározása során a "személyi társadalomra veszélyesség megállapításához szükséges körülmények" szerepeltetése (110. §), vagy más helyen (99. §) a bűncselekmények feljelentésének állampolgári erkölcsi köteleességgé tétele.

Más vonatkozásokban viszont már pozitíven érezte hatását a jogi irodalom megélénkülése. Cséka Ervin tanulmánya² is hozzájárult ahhoz, hogy a korábban eljárás indítási feltételként megjelölt "alapos gyanú" megállapításához bevezették a "feljelentés kiegészítés" intézményét, és teljesítésére 15 nap határidőt jelöltek meg (101. §). Szakirodalmi kezdeményezés előzte meg a nyomozási kísérlet felvételét is a bizonyítási cselekmények sorába.³ Taxatív meghatározták a halaszthatatlan nyomozási cselekményeket (103. §).

Korszerű törekvés jeleként említhető a büntető útról történő elterelés új intézményeinek kapcsolása a nyomozás megtagadásához és megszüntetéséhez (105., 161. §). Az 1962-es büntető eljárási kodifikáció sajátossága, hogy életbelépése után alig egy évvel jelent meg – zárt kormány-állásfoglalásként – az első jogpolitikai határozat, amely – szemben a zömében negatív vonásokat mutató Be-vel – már a pozitív fejlődés csírát is hordozta magában.

A 60-as évek elején a jogszolgáltatás területén jelentkező, eleinte rendkívül óvatos reformtörekvések erősítették azokat a tapasztalatokat, amelyek az előző évtizedben a szovjet jogrendszer elveire épülő hazai kódexek alkalmazásával kapcsolatban diszfunkcionális zavarokat jeleztek. Ezek a körülmények hozzájárultak a büntető eljárásjog területén a szakirodalmi tevékenység már előbbiekben jelzett élénküléséhez.

Ebben az időszakban jelentős szakirodalmi művekben foglalkoztak a *nyomozás* büntető eljárásbeli helyével. A nyomozás bevonását a büntető eljárás folyamatába olyan pozitív fejleményként értékelték⁴, amely a büntető eljárás egészének törvényességét erősíti.

A nyomozás belefoglalása a büntetőeljárásba további lényeges kérdéseket vetett fel, amelyekkel a korabeli szakirodalmi munkák behatóan foglalkoztak. Így például a nyomozás célját az objektív valóság megállapításában határozták meg, hangsúlyozva azonban a különbséget a nyomozás során

² Cséka Ervin: A büntető eljárásjogunk... 7. p.

³ Cséka Ervin: A büntető eljárásjogunk... 45. p.

⁴ Gödöny József: Bizonyítás a nyomozásban. Budapest, 1968. 11. p.

végbemenő közbenső jellegű hatósági állásfoglalás és a büntető eljárást lezáró bírói ítélet között.⁵

Ez a ma is vitathatatlan állásfoglalás további kérdéseket vetett fel:

— a büntető eljárási alapelvek a nyomozásban és az eljárás többi szakában azonos módon érvényesülnek-e?⁶

— a nyomozás során végbemenő ténymegállapítás eljárásjogi szempontból bizonyításnak tekinthető-e?

Ez utóbbi kérdés tárgyalása kapcsán Cséka a nyomozásbeli bizonyítás sajátosságaként adatgyűjtés jellegét emelte ki, megalapozottan hangsúlyozva, hogy alapvető feladata a tények megállapítása.⁷

A nyomozás során végbemenő ténymegállapításnak sajátos jelleget ad, hogy benne

— a kezdeti gyanú bizonytalanabb volta miatt fokozott súlyt kap a felderítés, továbbá

— a nyomozás során lényegesen változhat a bizonyítás tárgya és kerete, vagy éppen terjedelme.⁸

Vita tárgyát képezte az adat-, vagy bizonyítékértékelés szerepe a nyomozás során. Azt az álláspontot, amely egyrészt élesen megkülönbözteti a bizonyítékok érdemi bírói értékelését és a korábbi eljárások során végbemenő közbenső jellegű értékelést, másrészt azonban az értékelést a megismerés bármely fajtájánál nélkülözhetetlennek tekintti, a vita nem cáfolta meg.⁹

Időtállónak bizonyult az a megállapítás is, hogy a nyomozás során az értékelés célja nem az, hogy a nyomozó vagy az ügyész kijelenthesse: "Meg vagyok győződve a tény valóságáról!" — hanem az, hogy a nyomozási anyag révén "Meg tudom-e győzni a bírót e tényről?"¹⁰

A nyomozás jogi szabályozásának ezen fejlődési szakaszát áttekintve, kiemelten kell utalni arra, hogy a nyomozás hatékonyságának fokozása gyorsítás és egyszerűsítés útján ekkor, a hatvanas évek derekán került a szakmai, tudományos közvélemény érdeklődésének homlokterébe.

A büntető eljárásjog korszerűsítésére irányuló törekvések kedvező kilátásait fokozta, hogy ebben az időszakban a gazdasági reform-tervek reformbarát légkör illúzióját keltették.

A megindult fejlődés lényege az addig egészükben véve egységes eljárási szabályok differenciálása volt az elkövetett bűncselekmények tárgyi súlya, illetve az elkövetés körülményei szerint. Ehhez jó lehetőségeket nyújtott az 1971:28. tvr., amely a tarthatatlannak bizonyult egységes bűncselekményfoglalmon

⁵ Gödöny József: Bizonyítás... 176. p.; Bócz Endre: Az alapos gyanú a büntetőeljárásban. Jogtudományi Közlöny, 1962. 11. szám 577. p.

⁶ Móra M. — Kocsis M.: A magyar büntetőeljárási jog. Budapest, 1961. 300. p.

⁷ Cséka Ervin: A bizonyítás... 42. p.

⁸ Gödöny József: Bizonyítás... 70. p.

⁹ Móra Mihály: A bizonyítás fogalma, tárgya és a bizonyítékok mérlegelése a büntető eljárásban. Jogtudományi Közlöny, 1960. 12. szám 664. és k. p.

¹⁰ Bócz Endre: Az alapos gyanú... 580. p.

túllépve, visszatért a büntett-vétség felosztásra. Az ENSZ szervezeteiben, más nemzetközi tudományos konzultatív fórumokon létrejött magyar részvétel lehetővé tette, hogy olyan nemzetközileg elfogadott büntetőjogpolitikai elvek, mint a dekriminalizáció, a depönalizáció és a büntető útról történő elterelés a magyarországi jogalkalmazásban is ismertté válhassanak.

Az 1973. évi I. tv.-ben kodifikált Be — a korszak adott társadalmi, politikai korlátai között — a büntető eljárásjog fejlődését jelzi. A nyomozásra vonatkozó rendelkezéseiben lényeges új vonások fedezhetők fel.

Az 1973.:I. tv. nem tartalmaz közvetlen meghatározásokat a nyomozás céljára, feladatára, tartalmára nézve. Ezekre legfeljebb a "Nyomozó hatóság"-gal foglalkozó 16.§ utal, kifejtve, hogy ennek feladata a bűncselekmények gyors és alapos felderítése, valamint a bűncselekmények elkövetőinek felelősségre vonásához szükséges eljárási cselekmények elvégzése."

A Be alkotói törekedtek arra, hogy az új rendelkezésekben az egyszerűsítés és differenciálás elvei érvényesülhessenek. Ezek a törekvések, mint ezt a törvény alkalmazásának tapasztalatai bizonyítják, kevés eredménnyel jártak. Olyan rendelkezések, mint a határozathoz kötött intézkedések csökkentése, terheltkénti felelősségrevonás helyett az "alapos gyanú közlése", a nyomozást elrendelő határozat indoklási kötelezettségének megszüntetése, stb., nem csökkenthették alapvetően a bürokratikus kötöttségeket.

Az 1973.:I. tv. is fenntartotta a nyomozás eljáráson belüli korábbi helyzetét, és az előzőleg a nyomozási cselekményekre vonatkozó szabályozást az egész büntető eljárásra kiható érvénnyel a "Bizonyítás általános szabályai" közé sorolta (IV. fejezet I. Cím).

A büntető eljárás "Alapelvei" sorában kiemelkedő jelentőségű volt "az ártatlanság vélelmének" kodifikálása.

A bizonyítás megalapozottabbá tétele szempontjából előnyös a "bizonyítási eszközök" sorában a bizonyítási kísérlet (85.§) és a felismerésre bemutatás (86.§) kodifikálása.

A törvény fontos lépést tett az egyszerűbb eljárási formák bevezetése terén, amit a "nyomozás vétségi eljárásban" (VI. fejezet II. Cím), a "Bíróság elé állítás" (XVI. fejezet) és a "Tárgyalás mellőzése pénzbüntetés kiszabása esetén" (XVII. fejezet) kodifikálása jelez.

Az 1973.:I. tv. hatályba léptetését követően a 70-es években a büntetőjog újrakodifikálására irányuló előkészületekkel egyidőben — tényleges, vagy látszólagos — ellentét került felszínre a legalitás elve és az opportunitás alapján álló olyan módszerek között, mint a büntető eljárás mellőzése, vagy a büntető útról való elterelés.

A kodifikáció során a legalitás elvét és az előbb felsorolt intézményeket egymást kizáró fogalmakként értelmezték, és az anyagi jog kodifikációjával egyidőben létrehozott büntetőeljárási törvény-novella (1978:IV. tv.) módosítva a nyomozás megtagadásáról rendelkező Be 127.§ (1) bek-t és a nyomozás megszüntetésére vonatkozó Be 139.§ (1) bek-t, lényegesen csökkentette büntető útról történő elterelés lehetőségeit.

Mivel a nyomozás egyszerűsítése iránti igények az 1980-as években sem csökkentek, az improduktív, gyakran öncélú ügyintézési tevékenység visszaszorítására irányultak az 1987:IV. tv. rendelkezései. Ez a törvénymódosítás megszüntetve a harminc napos nyomozási alaphatáridőre és az ezt követő időszakos ügyészi felülvizsgálatokra vonatkozó korábbi szabályozást, rugalmasabb előírásokat vezetett be. (Be 130.§: a nyomozás elrendelésekor a mindenkorai lehetőségek figyelembe vételével kell meghatározni a nyomozás határidejét, Be 131.§: 30 napos határidő helyett a nyomozási intézkedéseket haladéktalanul el kell végezni).

Az egyszerűsítést célzó, hivatkozott törvénymódosítás elfogadásának körülményei és további sorsa említésre méltó. Már a törvénymódosítás elfogadását megelőző törvényhozási vitában aggályok merültek fel a garanciális jellegű, fix időtartamú határidők megszüntetésével kapcsolatban. Hatályba léptetését követően már rövid idő múlva alkalmazásának állítólagos kedvezőtlen következményeire utaló tapasztalatok alapján az 1989:XXVI. tv. e módosításokat megszüntetve visszatért a nyomozási határidők fix meghatározásához. (Lásd az 1989:XXVI. tv. 16.§-át.) Így a Be 130.§ (1) bek-e korábbi megfogalmazásában ismét hatályossá vált, azzal az eltéréssel, hogy korábban az 1973:I. tv. által meghatározott egy hónap helyett két hónapos alaphatáridőt állapított meg, hasonló mértékben emelve az ügyészi nyomozási határidőket is.

A társadalmi átalakulás során előtérbe került jogállamisági elvek következetesebb érvényesítése indokolta, hogy az 1989:XXVI. tv. 8-14.§-ai a nyomozás szakában az előzetes letartóztatás és az ideiglenes kényszergyógykezelés elrendelésére irányuló jogosultságot a rendőrség, illetve az ügyészség hatásköréből bírói hatáskörbe utalták.

A nyomozást is érinti a most hivatkozott Be-novellának az a fontos rendelkezése, amely a "törvény rendelkezéseivel ellentétesen lefolytatott bizonyítás eredményének bizonyítékkénti figyelembevételét kizárja", és a terhelt vallomás-megtagadási jogának gyakorlati érvényesítésére figyelmeztetést ír elő (Be-novella 5., 7. §-ai).

Az eljárási törvénymódosítás hatálybalépése óta eltelt idő tapasztalatai azt bizonyítják, hogy az érintett bonyolult bizonyítási probléma megoldására, egységes jogalkalmazás kialakítására mind a bíróságoknak, mind a jogtudomány alkotó műhelyeinek további erőfeszítéseket kell tenniük. Sajnálatos, hogy az 1973:I. tv. hatálybalépését követően a büntető eljárásjogi szakirodalom – megítélésem szerint – nem foglalkozott az elvárható aktivitással e jogterület problémáival.¹¹

¹¹ Varga Sándor: A büntető eljárási törvény módosítása. Belügyi Szemle, 1979. 11. szám.

A nyomozásra vonatkozó jogi szabályozás reformja iránti megalapozott igény jelentkezése, a reformok előkészítésének időszakában a lehetséges megoldási módok keresése a figyelmet azokra a jogszabályokra irányíthatja, amelyek hazánkban a nyomozás rendjét korábban meghatározták. Ezt a történeti visszatekintést a XIX. század második felétől kísérem meg elvégezni, mivel a korábbi korszakok egységes kodifikációt nélkülöző inkvizitorikus perstruktúrái közvetlen hatást nem gyakoroltak a nyomozási intézmények későbbi fejlődésére, és nehéz elképzelni, hogy napjainkban valaki ezekhez kívánna visszanyúlni.

Az 1867-es kiegyezést követően 1872-ben ideiglenes jelleggel kiadott, de közel három évtizedig hatályos Sárga Könyv¹² a szokásjogi alapon kialakult joggyakorlatnak megfelelően szabályozta az "előnyomozás" intézményét. A törvényhatóságok, városok közbiztonsági tisztviselői, szolgabírók, alkapitányok feladatává tette a bűncselekmények feljelentését és a nyomozás megindítását. Intézkedéseiknek elsősorban a bűncselekmények által okozott elváltozások rögzítésére, a gyanúsított esetleges szökésének megakadályozására kellett irányulni.

Az előnyomozás irányítását és a bizonyítékok megállapítását szolgáló vizsgálat végzését az ekkor bevezetett vizsgálóbíró kezébe helyezték. Feladata volt a közbiztonsági szervek intézkedéseinek a kiegészítése, tanúk és a gyanúsított újbóli kihallgatása, szakértő kirendelése, letartóztatások elrendelése. Az előnyomozásról jegyzőkönyvet kellett felvenni.

Az ügyészt az előnyomozás során indítványtételi jog illette meg.

Az 1900. január elsején hatályba lépett Bűnvádi Perrendtartási Törvény (Bp. 1898:XXXIII. tv.) a nyomozást a kontinensen ezeitől hatályos eljárási kódexekkel összhangban szabályozta (lásd az osztrák és a német birodalmi Bp-t).

A nyomozás részletesebb szabályozásáról a rendőrségi Nyomozási Utasítás, a Nyut¹³ és a csendőrségi Szolgálati Utasítás, a Szut¹⁴ rendelkezett.

A Bp. (83.§) a nyomozásnak kifejezetten előkészítő szerepet tulajdonított. Így a nyomozás tárgya "azoknak az adatoknak kipuhatólása és megállapítása, melyek a vádemelés, vagy nem emelés kérdésében a vádló tájékoztatására szükségesek...".

A Bp rendelkezései arra utalnak, hogy bizonyításra a nyomozás során nem kerülhetett sor. Az egyrészt – a Bp szóhasználata szerint – az adatok kipuhatólásából, illetve megállapításából állt. Ez utóbbi már gyakorlatilag bizonyítás-jellegű tevékenység volt.

A nyomozás feladata volt annak tisztázása, hogy
– követtek-e el bűncselekményt,

¹² Az Ideiglenes Bűnvádi eljárásról szóló Törvényjavaslat. Budapest, 1872. III. fejezet.

¹³ Utasítás a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére. 130.000/V.b.1899.BM rendelet.

¹⁴ Szolgálati Utasítás a m.kir. csendőrség részére, Budapest, 1912.

- ha igen, ki követte azt el, vagy ki gyanúsítható,
- hol, mikor, miért, miképpen és milyen körülmények között követték el,
- milyen bizonyítékok állnak rendelkezésre.

A Bp egyes cselekményeket (például tanúk megesketését, vallomásra kényszerítését) olyan bírói cselekménynek minősítette, amelyeket a nyomozó hatóság nem foganatosíthatott. Más intézkedéseket, pl. szemle tartása, házkutatás, lefoglalás, előzetes letartóztatás elrendelése — késedelem veszélye esetén — a rendőrhatalóság is végrehajthatott. Az utóbbi esetben a letartóztatottat 48 órán belül a vizsgálóbíróhoz, vagy az ügyészséghez kellett átkísértetni.¹⁵

A Bp és a kapcsolódó alacsonyabb szintű jogszabályok megkülönböztették a rendőrhatalóságok és rendőri közegek fogalmát.¹⁶ Rendőrhatalóságnak minősültek a rendőrkapitányságok, tagjai pedig a kapitányságok vezetői és önálló intézkedésre jogosított beosztottjai — a két világháború között az ún. fogalmazókarbeli rendőrtisztek.

A rendőri közegek közé sorolták a detektíveket, a rendőrség őrszemélyzetét, a csendőrség őrszolgálatának és nyomozó alakulatainak tiszthelyettesi állományát. Egyes vonatkozásokban a községi előjáróságok is gyakorolhattak rendőrhatalósági jogkört.

A nyomozással kapcsolatos rendőri feladatokat a Nyut a rendőrhatalóságok és közegek jogkörét élesen elhatárolva jelölte meg.¹⁷

A rendőri hatóságok a nyomozás során a tényállás megállapítását szolgáló, bizonyítékként is felhasználható, jegyzőkönyvileg rögzített intézkedéseket foganatosítottak, míg a rendőri közegek tevékenysége a felderítésre, korabeli szóhasználattal a "kipuhatolásra" irányult. Amíg a rendőri hatóság nyomozásbeli feladatát a Nyut 153 §-ban szorosan a Bp rendelkezéseire építve határozta meg, a rendőri közegek eljárását összesen 53 §-ban szabályozta.

Érezhető nehézségeket okozott, hogy a jogszabályok nem rendezték a rendőri közegek által foganatosított kipuhatolás és a hatóság által végzett perrendszerű nyomozási cselekmények elhatárolását, és így sok vonatkozásban eltérő helyi gyakorlat alakult ki.

A nyomozáson belül a kipuhatolási és a megállapítási tevékenységek viszonya kapcsolatban állott a személyi állomány tagozódásával és a nyomozás megszervezésével.

A hatósági jogkörrel rendelkező fogalmazókarbeli rendőrtisztekhez képest a kipuhatolást végző detektívek alárendelt szerepet tölthettek be. Kezdetben, a XIX. század 70-es éveiben szinte hivatalsszolgai feladatokat végeztek, de később munkakörük és egyben elismertségük növekedett, bár mindig a rendőri közegek szintjén maradt.

A Bp rendelkezéseiből kiindulva nyomozást a fogalmazókarbeli rendőrtisztek rendelték el és rendszerint teljesen formális, sablonos utasítással

¹⁵ Bp. 141. p.

¹⁶ Nyut. 7.

¹⁷ Nyut. II. fejezet: "Részletes Utasítás a Rendőri Közegek részére."

az ügyiratot kiadták a detektíveknek a bizonyítékok felkutatására. Az esetleges szemléken részt vettek a fogalmazókarbeli tisztek, ők rendelték el a házkutatásokat és más kényszerintézkedéseket. A gyanúsítottak jegyzőkönyvi kihallgatását – súlyosabb bűncselekmények ügyeiben erre mindig sor került – szintén a fogalmazók végezték. A tanúk közül rendszerint csak azokat hallgatták ki jegyzőkönyvileg, akiknek vallomása kulcsfontosságú volt.

A detektívek nyomozási tevékenységükről átfogó jellegű "Jelentésben" számoltak be, összefoglalva az egyes nyomozási cselekmények (helyszín megtekintése, személyek kikérdezése, stb.) során megállapított tényeket.

A csendőrség szervei (örsök, nyomozó alakulatok) által végzett nyomozások során, mivel ennek bizonyítási funkciót elvileg nem tulajdonítottak, jegyzőkönyvek sem készülhettek.

A nyomozás során a csendőrök kikérdezéseket végeztek, ezekről saját maguk részére feljegyzéseket készítettek, hogy ezeket felhasználhassák később a jelentésírás alkalmával. Esetenként a vallomás-módosítás pszichikai megakadályozására a jegyzeteket a kikérdezett személlyel aláíraták. A csendőrök által végzett helyszín-megtekintésről is feljegyzések készültek. Helyszíni fényképeken csupán a nyomozó alosztályok által nyomozott súlyos bűncselekmények helyszíneit rögzítették.¹⁸

A szemléket, házkutatásokat stb. a csendőrség szervei rendszeresen a késedelem veszélyére hivatkozva végezték.

A csendőrség szerveinek az elfogott gyanúsítottakat az örsökre, majd onnan haladéktalanul az előzetes letartóztatás elrendelésére jogosított hatóságokhoz kellett kísértetniük.¹⁹

A csendőrség zömében tisztí rendfokozatú katonai előljárói (örs-, szakasz-, szárny-, kerületi parancsnokok) nyomozási cselekmények végzésében nem vehettek részt, ezt az utasítások kifejezetten tilalmazták.²⁰ Mivel azonban ezek az előljárók az általuk irányított egység egész tevékenysége felett utasításadási joggal rendelkeztek, ilyen módon informálisan befolyásolhatták a nyomozásokat is. A rendőrtisztektől eltérően, a csendőrtisztek nem rendelkeztek hatósági jogkörrel.

A második világháborút követően az új államrendőrség nyomozási illetékességének országos kiterjesztése a nyomozás belső tagozódásának változatos képét hozta létre. A városokban, ahol a régi állomány egy része néhány évig még szolgálatot teljesített, a nyomozás a 130.000/1899. BM. sz. rendelet (Nyomozási Utasítás) szerint folyt, az újonnan alakult járási kapitányságokon azonban a gyakorlat inkább csendőrségi modellnek megfelelően alakult.

1949-ben a rendőrfőkapitányságokon szervezett igazságügyi osztályok tevékenysége az egykori fogalmazókarbeli rendőrtisztek feladataihoz hasonlított.

¹⁸ Utasítás a m.kir. csendőrség nyomozó alakulatai részére. Budapest, 1930. Cs-4. Nyut. 30.

¹⁹ Szolgálati Utasítás 117. pont.

²⁰ Cs-4. Nyut. 39.

Az 1950-től szervezett és az 1957-62 közötti időszakot kivéve, mindmáig működő vizsgálati osztályok az eljárásjogi terminológiában ismeretlen, nyomozáson belüli vizsgálatokat végzik. A vizsgálat — tulajdonképpen a nyomozás második szakasza — a bűnüldözési vagy gazdaságvédelmi osztályok által végzett felderítéshez kapcsolódva a bizonyítási eszközöket gyűjti össze, illetve rögzíti.

A nyomozáson belüli vizsgálat, mint viszonylag önálló eljárási szakasz elkülönítését az a körülmény is nehezíti, hogy a jelenlegi szabályozás szerint a felderítést végző bünyügyi szervek tevékenységében is helyet kaptak a vizsgálati módszerek, mert például a jegyzőkönyvek, mint bizonyítási eszközök létrehozására ezek a szervek is jogosultak.

A Bp nyomozásra vonatkozó szabályozásának sajátosságai az alábbiak szerint foglalhatók össze:

1. A Bp abból a felfogásból kiindulva, hogy a nyomozás nem része a büntető eljárásnak, nem határozta meg a nyomozás megindításának feltételeit.

2. A nyomozás elrendelését az ügyész döntésétől tette ugyan függővé, de a késedelemből háruló veszélyre hivatkozva olyan általános gyakorlat alakult ki, amelyben nemcsak a rendőrhatalóságok, hanem a csendőrségek is önállóan megindíthatták és rendszerint le is folytathatták a nyomozást.

3. A nyomozáson belül a puhatolási és a megállapítási tevékenység a rögzítés módjától (jegyzőkönyv, vagy jelentés) eltekintve, gyakorlatilag nehezen volt elválasztható.²¹

4. A nyomozás bizonyítási funkciójának tagadásából következően azt "adatgyűjtésnek" minősítették, de az értékelési funkció mellőzése folytán megkülönböztethetetlené vált az adat és a bizonyíték.²²

5. A nyomozás büntető eljáráson kívüli jellegéből az következne, hogy a nyomozó hatóságoknak nem állhatott jogukban az állampolgári jogok (elsősorban a személyes szabadság jogának) korlátozása. A kivételt megengedő ún. "sürgősségi klauzula" alkalmazása azonban ezzel teljesen ellentétes gyakorlatot alakított ki.²³

Az eljárásjogi és a kriminalisztikai irodalom a két világháború között jelentős erőfeszítéseket tett arra, hogy kitöltse a Bp nyomozással kapcsolatos vázlatos rendelkezéseit. Figyelmet érdemel Olchváry—Ridegh állásfoglalása, amely a problémakör jogi és kriminalisztikai megközelítésén alapul.²⁴

A jog irányából közelítve meg a nyomozás célját, a törvény formális jellegű meghatározásával összhangban, a vádló tájékoztatásában látják. A kriminalisztikai megközelítés pótolja a jogi definícióból hiányzó tartalmi elemeket. Eszerint a nyomozás feladata, hogy megteremtse később a bíróság

²¹ Olchváry M.A. — Ridegh R.: Bünyügyi nyomozástan. Budapest, év nélkül (1937?) I. kötet 11. p.: "A puhatolás bizalmas nyomozás tájékozódás puszta gyanú alapján,... a megállapítás ezzel szemben perrendszerű nyomozó cselekmények lefolytatása."

²² Bünyügyi rendészet. Budapest, 1947. 147. p.

²³ Bünyügyi rendészet. 147., 148. p.

²⁴ Olchváry — Ridegh: 11. p.

előtt végbemenő bizonyítási eljárás alapjait, az objektív igazság megállapításának céljából. A felderítésnek részrehajlatlanul kell történnie, és ki kell terjednie mindazon tényekre, amelyek "a bűncselekmény, vagy a bűnösség megállapítására, akár az anyagi, akár az eljárási szabályok alkalmazása szempontjából befolyást gyakorolhatnak".²⁵

A vizsgálat szabályozása a Bp-ben

A nyomozás törvényi meghatározásával összhangban a Bp 102.§-a a bűnügyben folytatott vizsgálat fogalma alá sorolta "azon adatok bírói kiderítését és megállapítását, amelyek alapján eldönthető, hogy van-e helye a főtárgyalás kitűzésének, vagy meg kell-e szüntetni az eljárást".

Vizsgálat elrendelését az ügyészség indítványozhatta.

A vizsgálat lefolytatása a törvényben meghatározott esetekben kötelező volt, más esetekben akkor, ha azt az ügyész indítványozta, vagy magánvádló egyedüli vádképviselője esetén, vagy ha azt a bíróság a terhelt kérelmére, vagy más okból szükségesnek tartotta.²⁶

A vizsgálatot a törvényszékek mellett működő vizsgálóbírák folytatták le.

A vizsgálóbírói intézmény és ezzel együtt a bírói vizsgálat szerepe Magyarországon már az első világháborút követő években fokozatosan csökkent. Ehhez döntően hozzájárult a büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről rendelkező 1921.XXI. tc., bővítve az ügyészség nyomozással kapcsolatos feladatait. Ritkán fordult elő, hogy bonyolult bűnügyekben a tényállás teljes megállapítását a vizsgálóbíró végezte volna. Tevékenysége leginkább egyes vizsgálati cselekmények foganatosítására, szemléken való részvételre, előzetes letartóztatással járó bűnügyekben a gyanúsított ismételt kihallgatására stb. szorítkozott. Ennek a hosszantartó sorvadási folyamatnak a végére tett pontot a vizsgálóbírói vizsgálatot megszüntető 1950.12. tvr.

Ezt követően a fokozott bizonyító erőt igénylő bizonyítási eszközök nyomozási időszakban történő létrehozása az államügyészség feladatkörébe került, pl. ügyészi kihallgatások végzése útján.

Kitekintés a nyomozás külföldi modelljére

A nyomozásra, vagy annak megfelelő, más elnevezésű jogintézményre vonatkozóan — a teljességre törekvésnek még a lehetőségét is elutasítva — néhány jellegzetes külföldi jogi szabályozás vázlatát próbáljuk meg bemutatni.

Ausztriában a nyomozás eljárásjogi szabályozása — nem véletlenül — sok vonatkozásban azonos a Magyarországon is 1951-ig érvényesült rendezéssel,

²⁵ Vámbéry Rusztem: A bűnvádi perrendtartás tankönyve. III. kiadás. Budapest, 1916.

Idézi Olchváry-Ridegh 138. p.

²⁶ Bűnügyi rendszet 148. p.

hiszen Ausztriában — több módosítással, de — ma is hatályos az 1873. évben kodifikált Bűnvádi Perrendtartás.²⁷

A büntető eljárás előkészítése során az ún. "előnyomozás" megindításához a gyanú megállapíthatósága szükséges, elrendelésére az államügyészség jogosult (Bp 88.§), de az ügyész maga nyomozást nem folytathat (Bp 97.§), azzal elsősorban a szövetségi rendőri hatóságokat bízhatja meg. A csendőrség bevonásával kikérdezéseket, helyszínek megtekintését végeztetheti el (Államügyészégi tv. 36.§). A csendőrség nyomozási cselekményeit a Bp nem szabályozza, de a Bp-beli előírásokat a csendőrségnek is figyelembe kell vennie.

Gyakorlatban a sértettek panaszaikkal rendszerint a rendőrséget, vagy a csendőrséget keresik fel. Ezek a szervek a nyomozást — ügyészi elrendelés nélkül — lefolytatják és az ügyészhez a már felderített bűnügy iratait küldik meg. Bár az államügyész jogosult arra, hogy a biztonsági szerveknek a nyomozás irányára nézve utasításokat adjon, a gyakorlatban — ha egyáltalán előfordulnak — ezek többnyire formálisak, mivel a biztonsági szervek ezen a téren nagyobb tapasztalatokkal rendelkeznek.²⁸

Szükség esetén az államügyészség a vizsgálóbírónál "elővizsgálatot" indítványozhat, amelyet ez utóbbi folytat le.

Az elővizsgálatot az egyik elterjedt szakirodalmi munka így értékeli: "Az elővizsgálat ésszerű intézmény, ha a vizsgálóbíró az ügyeket lényegében saját maga intézheti. Ez 1873-ban rendszerint így is történhetett. Ma azonban a bűnügyek jórésze több vizsgáló és bonyolult kriminalisztikai módszerek alkalmazását követeli meg. Erre csak a biztonsági hatóságok (rendőrség, csendőrség — szerző) készültek fel... Ha ennek ellenére a vizsgálóbíró ragaszkodik a vizsgálat irányításához, ez a legjobb esetben is közte és a biztonsági hatóságok közötti felesleges levelezésben merül ki... Rosszabb esetben ahhoz vezet, hogy a vizsgálóbíró részlegesen megismétli a nyomozást. Ezáltal megdrágul, meghosszabbodik az eljárás, és a felesleges kihallgatások károsan befolyásolják az igazság főtárgyaláson történő megállapítását."²⁹

A *német Büntető Eljárási Kódex* a nyomozást a többi XIX. századbeli közép-európai (osztrák, magyar stb.) eljárási törvény felfogásához hasonlóan határozza meg. Itt is az államügyészségi nyomozás elrendelés feltétele a bűncselekmény gyanúja, célja a "közvád emelésének kérdésében történő döntés előkészítése." (Bp 160.§)

A büntető eljárás előkészítő szakaszát illetően itt azonban az elmúlt évtizedben az ausztriai jogfejlődéstől eltérő változások történtek. Ezek egyrészt a jogállamiság követelményeinek érvényesítésére, az eljárás gyorsítására, új technikai módszerek elfogadtatására irányultak.

²⁷ Bertel, Christian: Grundriss des österreichischen Strafprozessrechts. Wien, 1975. 15.

²⁸ Bertel: Grundriss... 97. p.

²⁹ Bertel: Grundriss... 108. p.

Az előkészítő eljárás alapvető intézménye a nyomozás. A bírói vizsgálatot az 1984. július 17-i tv-el megszüntették, és lényegesen szűkebb feladatkörrel létrehozták a "nyomozó bírói" intézményt.

A nyomozás központi tényezője az államügyészség, amely a nyomozás keretében:

1. közvetlenül végezhet bizonyítási cselekményeket (pl. kihallgatásokat, szakértő bevonását, szemlén való részvételt stb.);
2. a ténybeli adatok feltárásához a rendőrséget veheti igénybe;
3. egyes cselekmények elvégzéséhez bírói segítyt kezdeményezhet.³⁰

A nyomozó bíró feladata az államügyészség kezdeményezése alapján ún. bírói vizsgálati cselekmények elvégzése (Bp 162.§), és a nyomozás szakában személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedések elrendelése.

A nyomozó bíró által végzett bizonyítási cselekmények pl. a tanú megeskete, a nyomozás időszakában beszerzett bizonyítékok hiteltérdemlőségének fokozására irányulnak. A nyomozó bíró ügyészi kezdeményezés nélkül bizonyítási cselekményt nem végezhet. A bírói bizonyítási cselekmények kezdeményezése során figyelembe kell venni az ún. "arányossági elvet", tehát bagatell ügyekben ilyen ügyészi indítványra nem kerülhet sor.³¹

A rendőrségi szolgálat hatóságainak és tisztviselőinek — ügyészségi intézkedés nélkül is — fel kell kutatniuk a bűncselekményeket és a tényállás "elhomályosításának" megakadályozására meg kell tenni minden, halasztást nem tűrő intézkedést (Bp. 163.§). Így tehát rendőrségen feljelentett bűncselekmények ügyeiben a nyomozás ügyészségi intézkedés nélkül is megkezdhető és annak eredményéről tesz a rendőrség jelentést az ügyészségnek.

Az államügyészség azonban a nyomozással kapcsolatban reá váró feladatoknak (pl. szemlén való részvétel, házkutatás stb. elrendelése) csak úgy képes eleget tenni, ha ún. "segédtisztviselők" szolgálatait veszi igénybe. Az államügyészség segédtisztviselői olyan rendőrségi tisztviselők, akik — megfelelő a fokozott törvényi követelményeknek — e funkcióra az államügyészségtől kinevezést nyertek. Ezek a rendőrségi tisztviselők azoknak a nyomozási cselekményeknek során, amelyeket "államügyészségi segédtisztviselői" minőségben végeznek, az ügyészség utasításainak és elvárásainak megfelelően, a felelősséget az ügyészség felé vállalva járnak el. Így például házkutatás stb. elrendelésére e segédtisztviselők is jogosultak, de az elrendelt kényszerintézkedések végrehajtása a segédtisztviselői jelleggel fel nem ruházott rendőrök feladata.³²

Az államügyészségi segédtisztviselői intézmény tehát olyan pragmatikus eljárási intézmény, amely a garanciális elvek és ezek gyakorlatias megvalósíthatóságára (gyorsaság, gazdaságosság stb.) irányuló törekvések egyeztetését szolgálja.

³⁰ Beck'sche Kurzkommentare 6. kötet. Strafprozessordnung, München, 1985. 582. p.

³¹ Beck'sche Kurzkommentare... 592. p.

³² Beck'sche Kurzkommentare... 596. p.

A nagy-britanniai (angliai és skóciai) büntető eljárási tv-ek szinte kizárólag a kontradiktórikus elven alapuló bírósági eljárás menetét szabályozzák, és a nyomozásra, mint eljáráson kívüli intézkedések szakaszára alig fordítanak figyelmet.

"A rendőrségről és a bűnügyi bizonyításról rendelkező 1984. évi 60. törvényben" sem található közvetlen szabályozás a nyomozásra, mint intézményre vonatkozóan. Számtalan rendelkezése határozza azonban meg azokat a személyi jogokat korlátozó kényszerintézkedéseket, amelyekre a bírósági eljárást megelőzően – a kontinentális eljárási struktúra szerint az előkészítő szakaszban – kerül sor.

Ennek a következetes jogalkotási politikának nyilvánvaló célja, hogy törvényes védelmet biztosítson azoknak a személyeknek a számára, akiknek érdekeit ezek, a később büntető eljáráshoz csatlakozó intézkedések sérthetik. Így például az előbbi törvény³³ azokat a feltételeket és módokat határozza meg, amelyek szerint lakásba, vagy más hasonló jellegű helyiségbe a rendőri szervezet tagjai beléphetnek.

A házkutatás engedélyezését a békebíró hatáskörébe utalja. Szabályozva a tárgyak lefoglalásának rendjét, a bizonyítás alapelveinek megfelelően olyan kategóriákat határoz meg, mint pl. "a törvényes védelem alatt álló dolog", vagy a "bizonyítás köréből kizárt dolog" fogalma (a 1984. évi tv. 10., 11. §-a).

Hasonló módon szabályozza a jelzett tv. a vád alá helyezést megelőző rendőrségi fogvatartás elrendelését és foganatosítását.³⁴ 24 órát meg nem haladó ideig a "fogvatartásra kijelölt rendőrállomások" saját döntésük alapján tarthatják fogva – törvényi feltételek esetén – a gyanúsítottat. Ezt a fogvatartást 36 óra időtartamig magasabb (legalább főellenőr fokozatú) előljáró meghosszabbíthatja. Ezután a fogvatartottat a "magistratusi bírósághoz", az egyik alacsonyfokú bírósági fórumhoz kell a bűnügyben intézkedő rendőrbiztos eskü alatti nyilatkozata mellett átszállítani. Ez a bíróság dönt, meghallgatás után a fogvatartás, vagy – esetleg óvadék mellett, vagy anélkül történő – szabadlábra helyezéséről.

"A rendőrségről és a bűnügyi bizonyításról rendelkező 1984. évi 60. tv." az angol belügyminisztert végrehajtási szabályzat kiadására kötelezi egyes bizonyítási cselekmények és kényszerintézkedések foganatosításának részletesebb szabályozása érdekében.

A végrehajtási utasítások utalásokat tartalmaznak a rendőrségi tisztviselők által foganatosítandó intézkedések módjára nézve is. Így például végrehajtási szabályzat jelöli meg a rendőrség tagjainak a házkutatással, személymotoszással, fogvatartással kapcsolatos részletes tennivalóit. A szabályzatokhoz csatolt mellékletek többnyire kriminalisztikai indíttatású

³³ A rendőrségről... szóló 60. tv. II. rész.

³⁴ A rendőrségről... szóló 60. tv. IV. rész 41. §.

útmutatásokat tartalmaznak a személyfelismertetés, a fénykép alapján történő azonosítás lefolytatásához.³⁵

A szabályzatok a bűnper megindítása előtt foganatosított rendőri intézkedések közül csak az egyes kényszerintézkedések foganatosítása során követelték meg az okirati rögzítést (pl. feljegyzések előírt módon történő vezetése házkutatással, vagy személyek fogvatartásával kapcsolatban stb.).

Kihallgatások lefolytatásának jegyzőkönyvi rögzítését eljárásjogi rendelkezések nem írják elő. A tanú vagy a gyanúsított saját maga készíthet írásbeli nyilatkozatot, vagy a kikérdezést végző rendőrségi tisztviselő a saját részére készíthet feljegyzést, és ezt a kikérdezettel is aláíratathatja. A rendőrségi tisztviselő a kikérdezésről írásban tájékoztatja az igazságügyi szerveket. Ha a bizonyítás érdeke megkívánja, a bíróság által tanúként megidézett rendőrségi tisztviselő a tárgyaláson tesz vallomást intézkedései során tett megállapításairól. A rendőri intézkedések során alkalmazott kép-, vagy hangrögzítés termékei (fénykép, film, videofelvétel) rendszerint a bizonyítási anyaghoz csatolhatók.³⁶

A *holland büntetőeljárási törvény nyomozásra vonatkozó szabályozása* az angol eljárásjogi felfogással rokon. Törvényes rendelkezések leginkább a nyomozás során is alkalmazható kényszerintézkedések feltételeit és módját határozzák meg. Így kerül sor a gyanúsított feltartóztatásával, igazoltatásával, letartóztatásával és őrizetben tartásával összefüggő kérdések szabályozására.

A rendőrség (állami vagy községi) nyomozásokat végző tisztviselői között feladatöröküket illetően két csoportot különböztet meg az eljárásjogi szabályozás:

- általános nyomozási jogosultsággal rendelkező illetve
- egyes ügykategóriákban történő eljárásra jogosult tisztviselőket.

A holland rendőrség magasabb beosztású tisztviselői hivatalból, az alacsony rendfokozatúak közül egyesek — egyéni kinevezés alapján — segéd-ügyésznek minősülnek. Ezek a rendőrségi tisztviselők a német eljárási gyakorlathoz hasonlóan, jogosultak egyébként ügyési hatáskörbe tartozó kényszerintézkedések elrendelésére.³⁷

A nyomozás perspektíváiról

A büntető eljárási szakirodalom művelői — közöttük kiemelkedő helyet foglalva el Cséka Ervin — a nyomozás alapvető jogi és ismeretelméleti kérdéseinek tisztázásával rendkívül sokat tettek e tudományág fejlesztése érdekében.

³⁵ A rendőrségről... szóló 60. tv. "D" melléklete "Végrehajtási Szabályzat a rendőrségi tisztviselők által végzett személyazonosításhoz"

³⁶ A rendőrségről... szóló 60. tv. "C" melléklet: Végrehajtási szabályzat személyek rendőrségi tisztviselőik részéről történő... kihallgatásához.

³⁷ *Dijkers, Jan*: Overview of the Investitional Powers of the Police in the Netherlands. Előadás kézírata, 1991.

A büntető eljárási törvény újrakodifikálásának eddigi előkészületeiből is kitűnik, hogy ma általános a jogász közvélemény igénye a nyomozás intézményének gyökeres reformja iránt.

A jelenleg hatályos szabályozás közvetlen előzményeinek áttekintése arra utal, hogy ezen intézmény 1951-ben végbement kialakítása óta állandóan jelentkezik a javítás, a megreformálás igénye. Ezek adott politikai, társadalmi helyzetben zömében az egyszerűsítés, a gyorsítás és a hatékonyság növelése, mint súlyponti célkitűzések köré tömörültek.

E törekvések hoztak részeredményeket, de a vizsgálódások azt bizonyítják, hogy a reformok elé kitűzött célokat nem sikerült teljes körűen megvalósítani, sem az egyszerűsítés, sem a hatékonyság fokozás terén. Jelen korszakban a hazai bűnözés rohamos ütemű növekedése fokozza büntető eljárás hatékonysága iránti igényeket, de arra kényszeríti a jogszolgáltatási szervezetet, hogy a reformokat növekvő munkateher és így kedvezőtlenebb körülmények között hajtsa végre.

A közeli és a távolabbi múltba történő visszatekintés, egyes külföldi nyomozás-moделlek felvázolása arra enged következtetni, hogy részleges, vagy éppen felületen mozgó reform-intézkedésektől nem várható eredmény.

Döntő követelménynek tekinthető, hogy a nyomozás reformja a büntető eljárás egészéből induljon ki, figyelemmel arra, hogy az indító folyamatszakasz a többi eljárási szakaszok alakulását is jelentősen befolyásolja. Ezért előzetesen tisztázni kell, hogy a büntető eljárás mit vár a nyomozástól, milyen prioritást határoz meg:

- a bíróság előtt folyó bizonyítás előkészítését, vagy
- egyszerű tájékozódást arról, hogy helye van-e a vádemelésnek, majd a tárgyalás kitűzésének?

Célszerű tehát értékelni az előbbi elvárásokból adódó pozitív és negatív következményeket, figyelembe véve, hogy ezek összebékítése gyakorlatban csak bizonyos határok között lehetséges. Így:

— a főtárgyalás alapos előkészítését a nyomozás során beszerzett jogi erejű bizonyítási eszközök kétségtelenül előmozdíthatják, de egyes vélemények szerint ez hátrányként predesztinálhatja a bíróság tényállás-megállapítási tevékenységét, továbbá a nyomozás jogi szabályozásába bonyolult garanciális intézkedések beállítását teszi szükségessé;

— a tájékoztatást célzó nyomozás szélesíti a bíróság előtt folyó bizonyítás mozgásterét, de a tárgyalási közegben végbemenő, időbelileg elhúzódó bizonyítás feltárását célzó elemei eredményesen aligha érvényesülhetnek, rontva ezáltal a bűnperben az igazság megállapításának kilátásait.

Olyan megoldásra kellene törekedni, amely a végletességeket kerülve megkísérli összhangba hozni a nyomozás és ennek révén a büntető eljárás elé állított, gyakran ellentétes irányban ható követelményeket.

A nyomozás jelenlegi — pontosan negyven éve fennálló — modelljének hiányosságai mindenki számára érezhetőek. Csábítóvá tehetnek olyan megoldást,

mely az 1896:XXXIII tv-ben, a Bp-ben kodifikált, tájékoztató célzatú nyomozáshoz történő visszatéréssel oldaná meg a jelen problémáit.

A korabeli jogforrások és szakirodalmi állásfoglalások áttekintése arra utal, hogy a nyomozásnak a Bp által adott formális, tartalmi vonásokat mellőző meghatározása lehetővé tette egyszerű, jogi jelleget nélkülöző nyomozás kialakítását, de úgy, hogy a megoldásra váró bonyolult kérdéseket az eljárásjog asztaláról a kriminalisztika által befolyásolt gyakorlat térfelére toltá át.

A rendkívül bonyolult feladat egyetlen, vagy egynéhány azonos irányban ható eljárási alapelv kizárólagos alkalmazásával nem oldható meg. Ha előnyben részesítünk egyetlen alapelvet – amint ez a legalitás és az opportunitás párharcában a 70-es években történt –, nem juthatunk elfogadható megoldáshoz.

Úgy gondolom, törekedni kellene a nyomozás alapmodelljének kialakítására, amely mellett a differenciálás elvének megfelelően kerülhetne sor a törvényi követelményeket kielégítő, de formájukat tekintve egyszerűbb eljárási (nyomozási) formák kialakítására, amelyek mind a közérdeket, mind a büntető ügyekben közvetlenül szemben álló ellentétes egyéni, vagy csoport érdekeket is figyelembe veszik.

A büntető eljárás és ezen belül a nyomozás jelen időszakban kezdődő reformjához a legjobbkor jöhetnek az Európa Tanács közelmúltban kialakított ajánlásai a büntető eljárás egyszerűsítésére.³⁸

Az egyszerűsítésre vonatkozó ajánlások az eljárási alapelvek olyan rendszerére épülnek, amelyen belül megfelelő súlyt kap a diszkrecionális bűnüldözési elv is, hangsúlyozva összeegyeztethetőségét a legalitás elvével (Ajánlások I/a. pontja a diszkrecionális alapon folyó bűnüldözésről).

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlásai, amelyek a rövidített és egyszerűsített eljárási formák, illetve az ún. bíróságon kívüli megegyezés törvényességi szempontból is kifogástalan alkalmazását kívánják előmozdítani, közvetlenül befolyásolhatják a nyomozás jogi szabályozásának reformját is, mivel ezekhez az egyszerű büntető eljárási formákhoz megfelelően egyszerű nyomozási modelleket is javasolnak (Ajánlások II. fejezet a., b., c. pontjai).

Hasonlóképpen jól használhatók lehetnek a "Rendes bírósági eljárás egyszerűsítésére" irányuló ajánlások is (III. fejezet), amelyek arra irányulnak, hogy az előzetes vizsgálat szükségességét az ügyek körülményeit figyelembe véve célszerű megállapítani, különösen súlyt helyezve a felesleges aktusok, formális kihallgatások, büntető eljáráson belüli párhuzamosságok elkerülésére.

A büntető eljárásjog művelése területén – úgy gondolom – megvannak annak feltételei, hogy gondos előkészítő munkával olyan büntető eljárási törvény készüljön, amely szakítva az eddigi jogalkotási gyakorlattal – nem néhány évre, hanem hosszabb időszakra – kielégíti a jogi és társadalmi igényeket.

³⁸ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R(87)18. sz. ajánlásai a büntető eljárás egyszerűsítésére. Strasbourg, 1987.